

מבט לאחור וקצת ראייה קדימה

בפיתוח המזורז של הענף כולו במשך התקופה הנזכרת לא נשאר תחום שלא חייב היערכות מחדש. פיתוח הענף והתנאים החיצוניים המשתנים גרמו לכך שההתאחדות נמצאה בתהליך מתמיד של התאמת פעילותה לדפוסים הנדרשים.

אם גם בגישה הממלכתית ניכרות עליות וירידות במשך כל התקופה הזאת – יותר מפעם אחת הוכרזה הפרה "אויב מספר 1 של המדינה"! – ביחוד שנות ה־60 היו שנים חיוביות וטובות לענף. בשנים אלו נהנה הענף – כמו החקלאות כולה – מתמיכה מסיווית של מוסדות הממשלה. היה קל יחסית להתאחדות לפעול באווירה זו. לעומת זאת החלה תקופה קשה לענף עם המהפך הפוליטי של שנות ה־70 המאוחרות. במערכת הסבוכה בין ההתאחדות ומוסדות ההתיישבות – קרי היצרנים – לבין מוסדות הממשלה, חלה הרעה ניכרת. משקל הכובד בהתדיינות ובמו"מ על מחיר החלב ועל כל העניינים הכלכליים עבר יותר ויותר ממשרד החקלאות למשרד האוצר. המצב החדש בענף הגיע לשיא השפל עם המהפך "החלבי", שבעקבותיו היינו עדים לחיסול מסיווי של משקי חלב בסקטור המושבי.

עדרי החלב הצעירים, ביחוד במושבים החדשים, התרחבו מהר יחסית בשנות ה־60. המודעות המקצועית ברבים מהמשקים האלה היתה אז מועטה. אורי יטבת הדגיש שזה חייב אותנו לחתור להעמקת ההדרכה במשקים בכל הנושאים והכוונתם באמצעים שונים. החדרת ביקורת "ב" לעדרים אלה הביאה להכללת משקים רבים ובהמות רבות למערכת ביקורת החלב. חשיבותה היתה לא רק למשק המבוקר עצמו, אלא גם להרחבת הבסיס לטיפול כלל העדר.

שנות ה־60 ראו את הגשמתו של חלום ישן.

לציון "יום הולדת ה־30" של "משק הבקר והחלב" נפגשו מזכירי ה.מ.ב. לשעבר לשיחת רעים שנסבה על מהותה ופעולתה של ההתאחדות בתקופת כהונת כל אחד מהם, על מה איפיין את התקופה, על היעדים שעמדו בפני הענף ובפני אלה שייצגו אותו. ליד מעט נוסטלגיה באו לביטוי גם הציפיות לעתיד הענף והדעות להיערכות מוסדנו בתנאים השוררים היום והצפויים מחר מחרתיים.

השתתפו בשיחה הח"ח אורי יטבת שהיה מזכיר ההתאחדות בשנים 1964–1978, אשר בן־צבי (1967–1971), שלמה דורי (1971–1974), סמי ריין (1974–1978), צבי מרקס (1978–1981), תלי שור (1978–1981) וכן המזכיר הנוכחי אילן הרן ועורך "משק הבקר והחלב" חי הברון. השיחה "כיסתה" תקופה של 18 שנים.

ענף החלב הינו – ותמיד היה – ענף חי. לא זו בלבד שהוא התפתח בהיקפו וברמת הייצור שלו, אלא שהוא פועל בסביבה נתונה שאף היא נמצאת בהתפתחות מתמדת. תנאיו החיצוניים ואף מבנהו הפנימי השתנו במרוצת הזמן. לכן כל אחד מהמסובים הדגיש את הצורך, בעת כהונתו, בחיפוש דרכים להתאמת מסגרות קיימות למציאות חדשה. ביחוד סיפרו על הקשיים בנסיונם לחרוג מדפוסים מקובלים בפנים המוסד ומחוצה לו. היה חשוב מאוד שהמזכירים באו מן הרפת וחזרו אליה בתום כהונתם. בכך הובטחה הרציפות של אנשים פעילים בענף כולו.

מובן שכל אחד מהמזכירים הביא אתו לתפקיד את ה"מטען" שלו: כל אחד ניגש לתפקיד בהתאם להשקפתו ואופיו. כך נוצרה הבלטה מסויימת של נושא זה או אחר בתקופות שונות, אך את כל החברים הדרך בפעילותם הרצון לקדם את הענף ולייצג את הרפתנים כלפי פנים וכלפי חוץ.

אורי יטבת (1964–1978)

שלמה דורי (1971–1974)

אטרקטיוויות הן ללקוח והן לספק הבקר. היו תקופות שבהן היה קשה לשכנע את החברים במשקים לספק "סחורה" לייצוא. אורי מציין כגורמי ההצלחה בתקופה זו את הפתיחות בין חברי ההנהלה להסתכן במכירה באשראי – כמובן תוך הבטחה מירבית של מוסדות הממשלה – ובתרומתם של חברים רבים שהשתתפו באופן פעיל במפעל זה, אם בצד העיסקי ואם בצד המקצועי ובהדרכת הלקוחות. צבי מרקס הודה שקיבל מאורי "עסק משגשג ומכונה משומנת היטב". המהפכה באירן

בעקבות מאמצים רבים של אפרים שמרגד ז"ל, מזכיר ההתאחדות דאז, יצאה לפועל ב-1960 עיסקת ייצוא ראשונה של 60 עגלות הרות לאירן. המזכירים שכיהנו אחרי אפרים ראו בביסוס הייצוא לארצות שונות את אחד התפקידים החשובים של ההתאחדות. למרות שזו היתה תקופת ההתעוררות של מדינות מתפתחות, לא היה זה מובן מאליו שנוכל לייצא אליהן בקר. כדי להצליח במשימה היה צורך בעבודת נמלים: לימוד השווקים הפוטנציאליים ובעיותיהם הספציפיות, חיפוש דרכי מימון

אשר בן-צבי (1967–1971)

סמי ריין (1974–1978)

למדי ניכר היה פער רחב בין ההישגים בשטח זה לבין הישגיו בשטחים האחרים. צבי ותלי הקדישו לפעולה זמן ומרץ רב ובשיתוף עם כל הגורמים התחילה הפעולה להתבצע. הקמת המעבדות האזוריות לטיפול באיכות החלב איפשרה גם התחלתה של הפעלת מערכת ארצית למלחמה בנגע מחלות העטין.

הקידום המקצועי של הבוקרים עובר כחוט השני במשך כל התקופה, עם הדגשים שונים לכיוון זה או אחר. ביחוד בשנות ה-70 היינו עדים להעמקה של הפעולה המקצועית. ההתאחדות הוציאה לאור שני ספרים מקצועיים (ספר הזנה וספר מיכון חליבה). ניכרת הרחבת הקורסים המקצועיים, בין היתר הקורס החשוב ל"טכנאים". המעורבות בהדרכה מקצועית וביעוץ לחברים הגברה, הן באופן ישיר והן באופן עקיף. הוקמה קרן המחקר במטרה להסדיר את מעורבות יצרני החלב במחקרים הנוגעים לענף. הפעולה באזורים, באמצעות הוועדות האזוריות, ידעה עליות וירידות, אך כללית פעלו כל המזכירים למען הגברת הפעולה האזורית.

"משק הבקר והחלב" היה תמיד אחד האמצעים של ההתאחדות לתת בידי הרפתנים מידע מהנעשה בענף בארץ ובחו"ל ולהעמיק את הקשר בין החברים לבין המוסד. זאת היתה מטרתו המוצהרת של הבטאון מתחילתו לפני 30 שנה והיא קיימת עדיין. במרוצת הזמן התחלפו העורכים והשתנו הדגשים בהתאם, אך במשך כל התקופה משק הבטאון נאמנה את ההתפתחויות החלות בענף. הוצאת "חקר ומעש" אחת לשנה הגבירה את מודעות הציבור למחקר.

במשך כל התקופות נמשכת "חולשה" אחת והיא מיעוט ההשתתפות בכתיבה מצד החברים במשקים ובשדה. אם גם חל שיפור מה לאחרונה, עדיין חסרים ב"משק הבקר והחלב" הדרישה והתגובות מצד הקוראים הרפתנים.

מתוך הראיה שהופעתו של "משק הבקר והחלב" אחת לחודשיים אינה מספיקה לשמירת הקשר המתמיד והשוטף בין המוסד לבין החברים, הנהיג תלי את הוצאת דף

ומדיניות הייצוא של הקהילה האירופית גרמו לזעזועים בייצוא שלנו. בשנים האחרונות אמנם נמשך הייצוא, אך בקנה מידה מצומצם יותר, דבר שהוכתב בין היתר גם על ידי התהפוכות של התנאים הכלכליים בארץ. צבי הדגיש את החשיבות המרובה של פיתוח ייצוא זירמה קפואה שאך החל בשנים האחרונות. השווקים פתוחים יותר לזירמה ישראלית מאשר לבקר ישראלי. אם זאת הצלחנו לבסס את בקרנו בשווקים אחדים שהחשוב בהם נראה כעת מצרים.

קשירת קשרים מקצועיים מסחריים ואישיים היתה חשובה לא רק בכדי לקדם את הייצוא, אלא גם מהבחינות המקצועיות והלאומיות. אשר בן-צבי ואחריו שלמה דורי וסמי ריין פעלו רבות להעמקת הקשרים האלה. ואכן הצלחנו בשנות ה-60 וה-70 לעלות על המפה הבינלאומית כאיגוד מקצועי המייצג משק חלב מודרני ומתקדם. אנשינו לקחו חלק פעיל באירועים מקצועיים בינלאומיים רבים. גולת הכותרת היה הכנס בארץ של האיגוד הבינלאומי לביקורת חלב ושומו, לקראת סיום כהונתו של שלמה בשנת 1974, שנים מועטות בלבד אחרי שישאל התקבלה לאגוד. סמי מצטער על כך שקשרים בינלאומיים אלה התרופפו במידת מה בשנים האחרונות.

במשך כל התקופה שנסקרה בפגישה, היה ספר העדר אחד ממוקדי הפעילות בהתאחדות. עוד בשנות ה-60 הורגש הצורך בהתאמת כרטיסי הרישום וניהול הפנקסים. את העשור האחרון איפיינה כניסת הענף לעידן המיכון. ב-1964 הועבר לראשונה ספר העדר למיכון והתברר מהר מאוד שהתיכון כבר לא הספיק לצרכים. מאז ועד עכשיו עברו על המערכת שינויים רבים, בחלקם מלווים אכזבות קשות. תלי שור ראה ב"הוצאת העגלה מהבוקר" את אחד התפקידים החיוניים ביותר בתקופת כהונתו.

אחת ההתפתחויות המסמלות את סוף שנות ה-70 הינה הפעולה הרחבה והמוצלחת לשיפור איכות החלב. זהו נושא שבו פיגרנו בהרבה אחרי מדינות מתקדמות בעולם. במשך תקופה ארוכה

צבי מרקס (1978-1981)

הכלכלי על ידי כל אחד מהמשתתפים. תוך ציון העלויות והירידות בתקופות השונות, היה ברור שרווחת הענף היה מרכז הדאגה בכהונתו של כל אחד מהמוזכרים. השתנו התנאים הסביבתיים, השתנו המספרים, אך נשארו בעיות היסוד של הענף – עלות התשומות לעומת מחיר המוצר וההתדיינות המתמדת עם מוסדות הממשלה על הייצור ועל המחיר.

בסכמו את השיחה העיר אילן שאולי השתנו "הגילאים" בתפקידי המוזכרים, כפי שציין זאת

תלי שור (1978-1981)

האינפורמציה – הדף הכחול – שהפך ל"מוסד" קבוע ומבוקש במשקים. דף זה מגיע מדי חודש בחודשו לכל משק ולכל רפתן ומהווה כלי חי וחשוב בעידכון השוטף של החברים.

כמובן עלה בשיחה הנושא האירגוני, הפנימי והחיצוני, בכל התקופה שנסקרה. עד לשנה האחרונה, היו בהתאחדות שני מזכירים פעילים, אחד כנציג המושבים ואחד כנציג הקיבוצים. כל אחד מהמשתתפים ציין שהיו אמנם שני נציגים של שני סקטורים, אך לעולם לא התנהלו העניינים בהתאחדות על בסיס סקטוראלי. היתה חלוקת עבודה עניינית ולא סקטוראלית. האם נחוצים 2 מזכירים לעבודה השוטפת? חברים אחדים ציינו לא רק את החשיבות העקרונית של "צוות" במקום מזכיר יחיד, אלא טענו שדווקא בעת האחרונה, עם ריבוי הפעילויות הנדרשות מההתאחדות, גובר הצורך בכוח אדם. לעומתם ציין אילן שההתפתחויות של השנים האחרונות הביאו להיערכות שונה בפנים המוסד, תוך הבטחת כוח האדם שלא מהמוזכרים. לדוגמה: נכנס חבר כמנהל ספר העדר במשרה מלאה, תפקיד שלפני כן מילא אחד המוזכרים כחלק מפעילותו. מצב דומה קיים בכל הנוגע לייצוא. סמי ציין שכהונתו כמזכיר סייעה תקופה "גילאית" מסוימת בתפקיד זה. הבאים אחריו שייכים כבר לדור הצעיר והוא רואה בכך ברכה למוסד ולענף.

שאלת אחד האירגונים עלתה בשיחה כחלק מהמבט לעתיד. בנושא זה הובעו ספקות רציניים בנוגע לתועלת שבאחד פורמלי של האירגונים, הן מבחינת העבודה השוטפת של כל אחד מהאירגונים והן מבחינת החיסכון שבדבר.

צבי רואה באחד האירגונים בפועל הבטחת המשך הפעולה המוסדית התקינה ומציאת האנשים הטובים ביותר לריכוז הענף מבחינה מקצועית וכלכלית. שלמה ביטא את דעת רוב המשתתפים באומרו שמה שדרוש – ומה שלמעשה מתבצע מזמן – הוא תאום מירבי ושיתוף בין האירגונים ולא בהכרח אחד בירוקרטי: "האחד צריך לבוא מלמטה ולא מלמעלה!".

מובן שבשיחה מעין זו הועלתה שאלת המצב

חי הברון (עורך "משק הבקר והחלב")

אילן הרן (מאז 1981)

יועיל. מאז ומתמיד חסרה לנו תגובת הד מהמשק: "אולי יכתבו המזכירים שחזרו הביתה והפכו שוב לרפתנים, על הנעשה במשקם, על הבעיות, על ראייתם את הדברים?".

ואשר לאחוד האירגונים: החשוב איננו אם יושבים בבית זה או אחר, אלא טובת הענף ורווחתו. אם קיים רק צל של סיכוי שאחוד מלא יפגע בקשר בין האירגונים ובטיב פעולתם, יהיה הנזק עצום. לכן: אחוד כן, אבל "מלמטה". דוגמה לכך הוא רואה באספה המשותפת הקרובה של און והשרות, כמו באספות המשותפות האחרונות של ההתאחדות והחקלאית, ומי יודע – אולי בעתיד תהיה אספה של כל אלה ביחד?

סמי, אך לא נשברה ה"שלשלת". מה שהשתנה, זאת הסביבה בה פועל המוסד, וביחוד המערכת המדינית-ציבורית המשפיעה על המערכת הכלכלית. אין לשמוח על כך שבעיות יסוד כגון מחיר החלב וריווחיות הענף נשארו כמו שהיו ושאל סביר להניח שישארו עוד לזמן רב. לעומת זאת התקדמנו בנושאים אחרים והוא מאמין בהתקדמות נוספת בעתיד. המטרה לדעתו: לשאוף למערכת שתוכל להתפתח תוך מינימום של איודאות.

המציאות מביאה אתה דינמיקה משלה והיא שונה היום מזו שהיתה בעבר. לא כבעבר, על המזכיר לטפל בעצמו בכל הנושאים, אלא אחדים מהנושאים צריכים להיות מטופלים בידי איש מתאים קבוע. המזכיר חייב להיות חוליה מקשרת בין חלקי המערכת הפנימית וכן עם השדה ועם המוסדות המשקיים והתנועתיים.

הקשרים עם העולם החיצון אמנם התרופפו, אך אנו כבר פועלים להחזרת קשרים אלה. המשך הייצוא בעתיד יווסת את הענף לטווח ארוך, לכן יש לעשות מאמצים להרחבתו. ייצוא זירמה, בנוסף לעגלות, נראית משימה חשובה לעתיד. ניהול עסקי הייצוא יצטרך להתרכז בידי איש קבוע, אם נרצה להגבירם.

הקשר בין המוסד לבין השדה מחייב כלים כמו "משק הבקר והחלב". כל שיפור בהוצאתו –

ברכותינו הנאמנות

לדן ירדן

עם כניסתו לתפקיד החדש
כסמנכ"ל משרד החקלאות

התאחדות מגדלי בקר